
MACHINE MATZAH

Round or Square for Your Seder?

The Weekly

TORAH

C?NTR?VERSY

MARCH 27, 2022
YU TORAH MITZION KOLLEL
פ' תזריע תשפ"ב

בעריהמטע רבנים און ארמאדאקסי-
שע פיהרער בעזוכען סינסינעטי

הרב הגאון יודעלעוויץ, הרב הגאון מרדכי אהרן קאפלאן און
הרב הגאון אליהו ליוויי בעזוכען די גרעסטע כשרות-
אינסטיטושאן אין דער וועלט וועלכע געפינט זיך
אין סינסינעטי. — זייער מיינונג ווענען דער
מאנישעוויטץ בעקער און דיא
מאנישעוויטץ מצות.

DER MORGEN ZSHURNAL - דער מארגען זשורנאל - 18 MARCH 1921

The Controversy Surrounding Machine-made *Matzot*

Halakhic, Social, and Economic Repercussions

MEIR HILDESHEIMER
Bar-Ilan University

YEHOShUA LIEBERMANN
Netanya Academic College

Hebrew Union College Annual
Vol. 75 (2004), pp. 193-262 (70 pages)
Published By: Hebrew Union College Press

Jonathan D. Sarna, "How Matzah Became Square: Manischewitz and the Development of Machine-Made Matzah in the United States," in Rebecca Kobrin, ed., *Chosen Capital: The Jewish Encounter with American Capitalism* (New Brunswick: Rutgers University Press, 2012), 272-288

לשמה

שמות י"ב: י"ז (1)

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת כִּי בַעֲצָם הַיּוֹם הָזֶה הוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הָזֶה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם.

גמ' פסחים מ. (2)

שימור למאי אי שימור דלישה שימור דלישה לאו שימור הוא דאמר רב הונא בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה באחרונה אין בראשונה לא מ"ט משום דלא עבד בהו שימור ולעביד ליה שימור מאפייה ואילך אלא לאו שמע מינה שימור מעיקרא בעינן וממאי דילמא שאני התם דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עביד לה שימור הכי נמי דשימור דלישה הוי שימור ואפ"ה לא הדר ביה רבא דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצוה"י ה"אלמא קסבר שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן

תוס' שם (3)

כי מהפכיתו כיפי הפכיתו לשם מצה. וא"ת כיון דסבירא ליה דבעי שימור בשעת היפוך א"ס כן היכי מוכח דמנזה ללכות דילמא לאו מנזה היא אלא דנריך שימור מתחלתו ועד סופו ויש לומר דעיקר שימור כדי שלא תחמיץ וסבר רבא אי לאו שיש שימור מחמיץ בשעה שהוא עדיין דגן כגון לתיתה לא היה מנריך שימור בשעת צי דרי מתחילת הדגון²:

רמב"ם חמץ ומצה ה: ט (4)

משום שנאמר ושמרתם את המצות (שמות יב-יז) כלומר הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ. לפיכך אמרו חכמים צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן שטבע בנהר או שנפל עליו מים כשם שאסור לאוכלו כך אסור לקיימו אלא מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח. ואם מכרו לגוים קודם הפסח מוכר מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא יחזור הגוי וימכרנו לישראל.

גמ' שם לח. (5)

"חלת תורה ורקיקי נזיר וכו': מנה"מ 'אמר רבה דאמר קרא "ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח

רמב"ם שם ו:ט (6)

חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו אין יוצאין בהן שנאמר ושמרתם את המצות (שמות יב-יז) מצה המשתמרת לענין מצה בלבד היא שיוצאין בה אבל זו משתמרת לענין הזבת. ואם עשאן למכור בשוק הרי זה יוצא בה ידי חובתו. שהעושה למכור בשוק דעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן ונמצא בשעת עשייתן שמרן לשם מצה.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן כו (7)

שאלת מה שייסד הפייט באזהרות הפסח נמנע שלא ילוש חרש שוטה וקטן וגר שכפר. וכל האוכל מצה על ידיהם יבוש ויחפר ואף על פי שאתה ישראל בר דעה ושפר (במדבר ט"ו) כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר. אם הלכה כן ואפילו במצה של מצוה? כי לא מצאתי כן בשום מקום שיהא אסור ללוש חרש שוטה וקטן

...

ואם הדבר כן כמו שאמרת אף במצה כן דהא ליכא הוכח כלל ובשחיטה /נ"ל צ"ל וכשחיטה/ היא דליכא הוכח כלל. והילכך אף בשאחרים עומדין על גביהן אין יוצאין בה ולזה הדעת נראה שנטה דעת הפייט שכתב סתם

שו"ע או"ח תס סעיף א ומ"ב שם (8)

אין לשין מצת מצוה ולא אופין אותה על ידי א"י ולא על ידי חרש שוטה וקטן

(ג) על-ידי אינו-יהודי וכו'. הטעם, דכתיב "ושמרתם את המצות", ומשמע מזה דשמירה שאתה משמרה שלא תחמיץ — התכוון לשם מצה של מצוה, ונכרי וחרש-שוטה-וקטן לאו בני שימור נינהו. והסכימו (א) הרבה פוסקים, דאפילו ישראל עומד על-גבן ומזהירן שיכוונו לשם מצות-מצה גם-כן לא מהני, ואינו יוצא ידי חובתו אפילו בדיעבד. (ד) ויש מן הפוסקים שמקילין בעומד על-גבן (ה) ומזהירין שיכוונו בעשייתו לשם מצה, דאז אמרינן אדעתא דישראל קעביד, וכתבו הב"ח והמגן-אברהם דיש לסמוך עליהו כשאי אפשר בענין אחר, (ו) וטוב שהישראל בעצמו יסייעם גם-כן קצת, ומכל מקום מוטב לעשות על-ידי חרש-שוטה-וקטן מעל-ידי עכו"ם. ודע, דאפילו לדעת המקילין בעומד על-גבן, (ז) לא יתפק במה שאומר לו פעם אחת קודם העשייה שיכוין לשם מצות מצה, רק צריך להזהירו בכל שעה על זה, שלא יסיחו דעתם מזה. ולענין טחינה, עיין בביאור הלכה:

קונטרס
ביטור מודעה

כולל קיבוץ תשובות גדולי ישראל באזנים ומכונים לדיקים ומפורסמים לנטל המעשרים ומנקמים על מעשה המטובה הנקראת מאשינע אשר על ידי יעדיכו מצות למסח ומוסרו מודעם בקונטרס אמר לאסור הטאשינע ולנטען ידעו בית ישראל כי לא דברו ככונה ומעשה הטאשינע יפה וכעירה ונקים לעשות צד מצות למסח יקבלו וצאלו באזני אכץ צונחנס אשכ הינו אל כבוד אלונינו מורינו ודנינו הגאון המיצנס כסכנינו מויוסף שאל הלוני נאמה הנזאהן אציד דקיק לבוב והגניל לכוזיע יצני אדם עדיפותה וסוחה נקוחה וכסכותה

החנות החובבי למוסר
www.bitelmodue.com
נדימ
כניו חיים תשס"ד

צנולות והילחות הסבוכים דקבלנינו
שנת תריס לפ"ק :

Bitel Modue.

Gedruckt bei M. F. Poramba in Lemberg 1859.

מודעה לבית ישראל
כולל

תשובות מגאוני ורבני הרור לאסור המצות אשר בצקם נערך ע"י מאשינע על הג הפסח, למען ידעו בית ישראל להזהר ולעמוד על נפשם שלא יכשלו חז בחשש אסור חמץ בפסח, ובחשש אסור ברכה לבטלה, וינהנו כימי עולם וכשנים קדמוניות:

יינטרנט
www.bitelmodue.com

נדפס
חיים תשס"ד

בפקודה הגאון אור ישראל וקדושו סופת הרור רבן של כל בני הגולה בקש"ת סוד"ר שלמה קלוגר נ"ל סבראי, ועל הנצאות החכמים הוקרים הרבנים הגבירים דק"ק קראקא י"א, לזכות הריבים:

החנות החובבי למוסר
www.bitelmodue.com
כניו חיים תשס"ד

בשנת תר"מ לפ"ק.

ברומ של כה"ר חיים וולנבא, בברקסליא.

לשמה ע"י חשמל

שו"ת מנחת יצחק ב: צ"ו (9)

וב"ב צסו"ת ארץ צבי (סי' ד') [ה'] דכח האדם צאלקטרי, אינו רק הסרת המונע שפותחין הקראהן /הצרו/ המכסה ומונע כח האלקטרי וע"י שפותח הקראהן יוצא האלקטרי מעצמו ופועל פעולתו, וזה דומה להסרת צרוזא דכח שני ל"ה כמו כדאי' צש"ע (או"ח סי' קנ"ט) לענין נט"י, דלרין להסיר הצרוזא צכ"פ, והיינו משום דאינו רק הסרת המונע כמו אשקיל צידקא דמיא, וכמ"ש המג"א שם.

שו"ת אחיעזר ג: ס"ט (10)

ע"ד החופים של משי מפאצריקטן כבאים מרחוק מקום, הגה נשאלתי זה כמה מהרב מדונראוונא מה שנטשה ע"י מאשין אס לכחלה הי' בכח ראשון היינו לשמה חשיב ג"כ לשמה, ושלח אלי כמה חסובות ארות זה ויפוי' בתשו' חסד לאכרהס מהדו"ח חאו"ח סי' ג' ע"ד הליות הנעשים במאשין באופנים העשויים ע"ג מים ויהידים נוחים חלה הלמד להשטערק מאשינען לנקות הלמד ואח"כ נוחים הלמד להשפינמאשינען, וכורכים שס הלמד ואח"כ מוליכים העגלה קלם ואח"כ נגמר המו"ע ע"י הנלגלים העשויים ע"י מים ובכל הפעולות שששים יהודים הם אומרים שששים לשם מצות לי"ת, שהעלה החסד לאכרהס להכשיר דלא בעינן כח גנרא רק שיהי' הטויה לשמה והאריך בזה. ובודאי כונת כתר"ה מהחופים של משי מפאצריקטן ממרחקים שלא טרע כלל אס עושים לשמה ובודאי ראוי לדקדק ולדרוש ולחקור בזה ונכון להודיע ולפרסם.

חשש חימוץ

שו"ת דברי חיים א: כ"ג (11)

הגדה ראיתי חסובות גאוני זמנינו ק"ט שהסכימו לאסור ולדקן מאד בדבריהם הגם כי על קלמ דברים יש להשיב אך די לאסור בזה צמה שכתב הגאון מה"ר מרדכי זאב שראה בעיניו כי אי אפשר לגרור היטב הנדבק צו וכמה מכשולים יוכל לבא בזה אולם גם לדעתי הרבה טעמים על פי דין לאיסור אך הם כמוסים אחי כאשר כן קבלתי מפי מו"ח ז"ל שצכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין צהחלט והשומע ישמע וגו' ולכן צדק החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור:

ועוד זאת אודיע כי העיד לפני אדם חסוב סותר נכבד מפה שהיה אשתקד באונגארין וראה אלל קלי הדעת עושין מצות על המאשין והראה להם שהוא חמץ גמור ונחצישו מאד וגם אמרו לו שהרב המחיר להם מתחרט מאד:

ולבן ידידי לדעתי שאין להחיר זה בשום אופן ואס לא יאצו שמוע מה נעשה להם אס אוכלים חמץ ממש צפסח ועיין צפסקי מהרי"א ז"ל [ס"ה קל"ח] שהביא ראיה שאין להקל מממת חשש שיצאו חוץ לדת תורה ולכן אין להחיר בשום אופן:

וד' יצילנו משגיאות ומכשולות ת"ו והיה שלום יום צ' ערב ראש חודש ניסן תרי"ח לפ"ק:

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תקלו (12)

לכבוד קהל עדת ישרון דאמבראווע

הן המ"ץ ר"מ מקהלתכם בא אלי בקובלנא רבה כי קיפחו את פרנסתו וגרעו לו ממשכורתו הקבוע לו ועוד שאר דברים. והכל מחמת שאסר את המאשין מצות. הנני להודיעכם כי רע בעיני הדבר מאד. הן גוף ההיתר של המאשין מצות הן מה שרדפו את המו"ץ עבור שאסר. והנה גוף המאשין מצות ידוע לכל כי כל גדולי וצדיקי מדינתנו ני"ע הם האדמו"ר הקדוש מהרי"ם זצ"ל והגאון הקדוש מהר"א זצ"ל מטשעכנאווי והגאון הצדיק מהרי"י זלה"ה מקוטנא אסרום בהחלט [וגם גאוני צדיקי גאליציא כמו הרב הגאון הקדוש מסאנדז זצ"ל וכו' אסרום] וידוע כמה הרעיש אדמו"ר זצ"ל מגור על המתירין [לא רציתי לפרש הדברים משום כבוד המתירין שוכני עפר] עתה מאן ספון להתיר מה שאסרו המה אף אם הי' המתירין רוב. הלא ריש פרק ר"א דמילה [שבת קל ע"א] במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין בשבת אף שחכמים רוב והלכה כמותם. מכל מקום היתר גמור הי' להם [ושם בגמרא מפורש כמה שכר טוב הי' להם] ומינה דייק הר"ן בפרק מקום שנהגו [בד' הרי"ף יז ע"ב ד"ה ורבה] דכל שכן כל שנהגו איסור כדברי האוסר הרי הוא כאילו קיבלו עליהם לנהוג אותו איסור עליהם ועל כל הנלוים אליהם יעיין שם. ועל כן המאשין מצות שנתפשט במדינתנו איסור על פי כל גדולי מדינתנו. איסור גמור וחמור הוא לנו כמו שהי' היתר גמור הכרתת עצים וכו' אף שהלכה להיפוך. כמו כן איסור גמור הוא לנו אף אם הי' הלכה כמתירין. וכל שכן שיש לנו לתפוס שהלכה כאוסרין כי המה הרוב והגדולים בחכמה וביראה. מעתה מי שיאמר שיתיר בעיר אחת כי מתירא שאם לא יתיר להם יבואו מקצת אנשים לחמור מזה. אין ממש בדבריו. אף אם הי' מקום לחוש לזה. וכי אומרים לבן אדם חטוא כדי שיזכה חברך מאחר שאיסור גמור וחמור הוא לנו. והמתנצלים להתיר משום שינוי איכות המאשין מאשר הי' אז. הבל יפצה פיהם ואין בדבריהם ממש מכמה טעמים. ואם בשגגה התירו ויחזרו בהם הי' הטוב יסלח להם. ועל כן המו"ץ שעמד בפרץ לבטל מנהג הרע הזה וקינא למצוות השי"ת. בדין הוא שיטול שכרו בזה ובבא. כל שכן שלא יקופח פרנסתו על ידי זה. וכי זה יהי' משפט המקנאים. על כן אני מזהיר אתכם מאד שתחזירו הכנסת הרב המו"ץ הנ"ל לכמו שהי'. ואת המנהג הרע מהמאשין מצות תבטלו ונכפר לכם על העבר ושכר גדול תקבלו משמים על העתיד. זולת זה דברי ריבות שבינו ובין המו"ץ האחר איני מכניס עצמי כי שמוע בין אחיכם כתיב. אך זאת אני מזהיר אתכם כנ"ל. ומי שיכניס עצמו להחזיר פרנסתו יזכה אתו עמו על אשר עמד בפרץ והי' בזה שלום וברכה כנפשכם ונפש הדו"ש כולכם

הק' אברהם

שו"ת כתב סופר או"ח הוספות סימן ב (13)

לא רציתי להכניס עצמי בזה לאשר חדשה אצלי ולא ראיתי תמונתה מעודי, והכלל אני מושך ידי תמיד לחדש חדשות, אבל נשתנו העיתים בשנה שעברה ולא הי' בנמצא עוזרים יהודים כמקדם קדמתה, ואלו העוזרים המה מן גרוע גרועים ופחוזים על אשר לא שמעו לקול המשגיחים והמזהירים וכמה מכשולות עד אין ספורות למו יצאו מתח"י. ומחסרון אפילו אנשים כאלו הוצרכתי להתיר לאפות ע"י עוזרים נכרים, חוץ מהמצות של מצוה. מכל הלין נעניתי ראש אחר הפצרת הרבה להביא לכאן מאשין א' שבועות הרבה קודם זמן אפית מצות לעיין אותה ולראות מהותה ומעשיה. והלכתי אני וב"ד שלי לבית האופים וראינו כל מעשיה ועמדנו שעות טובא עד שנאפו עליה מצות, והסכמנו לאפות עליה בראותינו כי הכל בזריזות ביותר מע"י עוזרים אדם, ואפשר להשגיח על מתי מעט העושים במלאכה ולבחור באנשים השומעים לקול המשגיח ולקול הורים, ותקננו תקנות, ובשעת אפיית המצות בשעתו השגחנו וקבענו עוד אחרים והוספנו עוד תיקונים, וכן בשנה אשתקד הוספנו עוד, ובאמת אף במעשה המאשין צריך השגחה רבה תמיד לנקותה היטב,

אגרות הראי"ה ח"ג (14)

תתטז

ב"ה, ג' ניסן עור"ת.
בני מחמדי ויקירי שליט"א,

כעת מפני הטרדות הזמניות כמובן מוכרחני לקצר. ומ"מ הנני חוטף קצת זמן לכתב לך ביחד עם המשלח של הכספים.

ה' קמחי נ"י הודיעני שמקבל מכתבים משמואל שי'. ואיני יודע פרטי הדברים ממצבם, אולי כתוב במכתביו איזה תוכן של ידיעה. ביחוד לפחות אם אינם מוכרחים להיות נטפלים לאיזה פלוגה¹ מחוץ לעירם.

אמש הוכרחתי לדרוש באחד ממוסדי הת"ת פה, ואחרי ההרצאה הוירגונית של הדרשה הוכרחתי ע"י בקשה פומבית של ראש המורים שם לדבר ג"כ עברית. וזה לי הפעם הראשונה בגלות, והיה לי למשיב נפש.

כמובן, התדשות הרוסיות² מענינות באיזו מדה. בע"ה נוכל לומר, שניצוץ אור קטן ממגמתה של ההרסה העולמית ע"פ עצת ד' אשר שם שמות בארץ³ כבר הולך ומתגלה. יהי רצון שבמהרה יראה אור גדול, ורוח ד' יופיע על עמו וידעו לקבל את רשמי החרות החיצונית, שתבוא בחסדי השי"ת בתור הצעה לחרות עליונה פנימית כללית, שתראה בהוד כבודה על הררי קודש, ויצוץ ופרח ישראל⁴.

ב"ה כבר הובאו הביתה המצות השמורה, בעדי ובשביל הבית, אקה שיביאו ממצותיו של מאנאשעוויץ⁵, יזכנו השי"ת לקיים את כל המצוות הבע"ל בחג הקדוש הבע"ל בשמחת לב בנחת רוח וגילה אצילית פנימית, שתריק עלינו ועל כל עמו בית ישראל ועל כל יצורי עולמים שפעת ברכה ועדנת קודש עד בלי די.

שו"ת יחיה דעת א: י"ד (15)

ומכל מקום מצוה מן המוכרח להשתדל להשיג מצה שמורה של עבודת יד שנעשית בידי אנשים יראי שמים הבקיאים בהלכה, לצאת בה ידי חובת מצה בלילה הראשון לכל הדעות. אולם ביתר ימי החג, גם מי שאוכל מצה שמורה רשאי להקל לאכול מצת מכונה הכשרה לפסח.

Scanned with CamScanner

קויפמאן'ס מצת שיקאנא, אילל.

בית מאפה של קאופמאן'ס מצות, בשנה זו נשתכללה ברוב פאר ויופי, הסכונות והתנור נתקנו לנו הנחיצות והחירות היתירה לשמור מטשהו המצ, ולעשות הכל בחכמית הכשרות. בית מאפה זו עמדת כעת בהכשרו והשגתו של רבנים נאונים מפורסמים שליט"א משיקאנא. השנתה תמיד נמצא שמה מנרולי הרבנים והתשובים בעיר.

בכשרו הרבנים: הרב ר' אלעזר ראובן מושקין, הרב ר' אברהם ליב שור, הרב ר' דוד הכהן כהנב, ור"ב ר' צבי טאיר הכהן ראזענבלום, הרב ר' יהודא דוד גאלדמאן, והרב ר' בועז כהן.

זכו מספיק ומשביע רצון לאלה המהירים בכשרות

**ABRAHAM KAUFMAN
MATZOS CO.
1328-30 S. Jefferson St.
Chicago, Illinois
Tel. Canal 0711**

HAPARDES 1938